

Αίτηση Γνωμοδότησης για το Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος των Άρθρων 13 & 47 του Ν.5002/2022 για τη σύναψη συμβάσεων εκ μέρους κρατικών δομών για την προμήθεια λογισμικών ή συσκευών παρακολούθησης

Αθήνα, 30.7.2024

**Αξιότιμε Πρόεδρε της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού
Χαρακτήρα, κ. Μενουδάκο,**

**Αξιότιμε Πρόεδρε της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των
Επικοινωνιών, κ. Ράμμο,**

Η Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία Homo Digitalis, η οποία εδρεύει στην Αθήνα, στην οδό Αχινιάδων 17-19 (Τ.Κ. 11854), και έχει ως στόχο την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων του Ανθρώπου στη σύγχρονη ψηφιακή κοινωνία της πληροφορίας, καταθέτει ενώπιόν σας αίτημα για την έκδοση Γνωμοδότησης αναφορικά με το Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος των Άρθρων 13 & 47 του Ν.5002/2022 για τη σύναψη συμβάσεων εκ μέρους κρατικών δομών για την προμήθεια λογισμικών ή συσκευών παρακολούθησης.

Συγκεκριμένα, στις 9 Δεκεμβρίου του 2022 υιοθετήθηκε ο Ν.5002/2022 βάσει του Άρθρου 13 του οποίου «(μ)ε προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται εντός τριών (3) μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος, μετά από πρόταση των Υπουργών Προστασίας του Πολίτη, Εθνικής Άμυνας, Δικαιοσύνης και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, καθορίζονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι επιτρεπτή η σύναψη συμβάσεων εκ μέρους κρατικών δομών για την προμήθεια λογισμικών ή συσκευών παρακολούθησης του άρθρου 370ΣΤ του Ποινικού Κώδικα για την εκπλήρωση των σκοπών τους, καθώς και επιπρόσθετοι όροι της χρήσης τους».

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 47, παρ.4 του ίδιου νόμου «(μ)ε προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται εντός τριών (3) μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος, μετά από πρόταση των Υπουργών Προστασίας του Πολίτη, Εθνικής Άμυνας, Δικαιοσύνης και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, καθορίζονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι επιτρεπτή η σύναψη συμβάσεων εκ μέρους κρατικών δομών για την προμήθεια λογισμικών ή συσκευών παρακολούθησης του άρθρου 370ΣΤ του Ποινικού Κώδικα για την εκπλήρωση των σκοπών τους»

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι εντός της ταχθείσας από τον Ν.5002/2022 προθεσμίας (ήτοι 9 Μαρτίου 2024) δεν εκδόθηκε κανένα σχετικό προεδρικό διάταγμα, σύμφωνα τόσο με δημοσιεύματα των τελευταίων ημερών [1] όσο και με δηλώσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου κ. Παύλου Μαρινάκη [2] εκπονείται σχετικό Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος.

Κρίνεται αναγκαία η άμεση επέμβαση της ΑΠΔΠΧ και της ΑΔΑΕ, και η από κοινού γνωμοδότηση τους επί του εν λόγω Σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος, καθώς οι διατάξεις του ενδέχεται να προκαλέσουν ανεπανόρθωτους κινδύνους για την Δημοκρατία, το Κράτος Δικαίου και την Προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών στην Ελλάδα.

Συγκεκριμένα, δεν προκύπτει από κανένα δημόσιο έγγραφο ή ανακοίνωση της Κυβέρνησης, ότι έχει επιδιώξει έως σήμερα να θέσει το εν λόγω σημαντικό Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος εντός ενός δημοσίου διαλόγου διαβούλευσης με την ΑΔΑΕ και την ΑΠΔΠΧ, καθώς και με άλλους σημαντικούς φορείς όπως η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), ή εγχώριους ακαδημαϊκούς φορείς, ή οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών.

Αυτή η έλλειψη διαφάνειας και εξωστρέφειας σχετικά με την όλη διαδικασία εκπόνησης του Σχεδίου, καθώς και η απουσία τεκμηριωμένου διαλόγου με τις ανεξάρτητες αρχές της χώρας και με τα συμβουλευτικά όργανα της πολιτείας, σε συνδυασμό με την εκπρόθεσμη εκπόνηση του, η οποία έρχεται σε αντίθεση με τη ρητή πρόβλεψη του νομοθέτη στα άρθρα 13 και 47 του Ν.5002/2022, δημιουργούν πρόσθετες ανησυχίες στη δημόσια σφαίρα, καθώς και σε συγκεκριμένους επαγγελματικούς κύκλους, όπως πολιτικοί, δημοσιογράφοι, και δικηγόροι, η διαφύλαξη του απορρήτου των επικοινωνιών των οποίων είναι ζωτικής σημασίας για τη Δημοκρατία.

Συγκεκριμένα, η Homo Digitalis, δεδομένης και της σχετικής ανάλυσης που παρέχεται από τον Ευρωπαϊκό Επόπτη Προστασίας Δεδομένων και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την υιοθέτηση και χρήση κατασκοπευτικών λογισμικών (βλέπετε Παράρτημα 1) θεωρεί ότι εάν δεν υπάρξει άμεση παρέμβαση της ΑΔΑΕ και της ΑΠΔΠΧ υπάρχει σοβαρό ενδεχόμενο οι διατάξεις του εν λόγω Σχεδίου να μην πληρούν τις απαιτήσεις που ορίζονται στο δίκαιο της Ένωσης και στη νομολογία του ΔΕΕ, να αντιβαίνουν στις αξίες που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ και των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη και, ιδίως, των άρθρων 7, 8, 11, 17, 21 και 47 αυτού, να μην πληρούν τις απαιτήσεις που ορίζονται στο δίκαιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, και συγκεκριμένα στις αξίες που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ και στη Σύμβαση 108, καθώς και τη νομολογία του ΕΔΔΑ, και να παραβιάζουν τα Άρθρα 9Α, 14 και 19 του Συντάγματος της Ελλάδας.

Ακόμη, η Homo Digitalis θεωρεί ότι υπάρχει σοβαρό ενδεχόμενο οι διατάξεις του εν λόγω Σχεδίου να δημιουργήσουν ένα κατώτερο επίπεδο προστασίας στην Ελλάδα σε σχέση με τα άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ, παρεμποδίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο την ανταλλαγή δεδομένων και στοιχείων μεταξύ της Ελλάδας και άλλων κρατών μελών και οδηγώντας στην αδυναμία της καταπολέμησης του σοβαρού εγκλήματος και της τρομοκρατίας σε διασυνοριακό επίπεδο οποτεδήποτε έχει λάβει χώρα η χρήση κατασκοπευτικών λογισμικών.

Επειδή:

-Σύμφωνα με το άρθρο 6 του Ν.3115/2003 η ΑΔΑΕ συνεργάζεται με άλλες αρχές της χώρας για θέματα της αρμοδιότητάς της και γνωμοδοτεί και απευθύνει συστάσεις και υποδείξεις για τη λήψη μέτρων διασφάλισης του απορρήτου των επικοινωνιών, καθώς και για τη διαδικασία άρσης αυτού.

-Σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν.4624/2019 η εποπτεία της εφαρμογής των διατάξεων του 4624/2019 και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ελληνική Επικράτεια ασκείται από την ΑΠΔΠΧ. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 67 παρ. 2 του ν. 4624/19 κατά την εκπόνηση σχεδίων νόμου ή κανονιστικών πράξεων, τα οποία αφορούν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές, για τους σκοπούς του άρθρου 43 ή συνδέονται με αυτή ζητείται εγκαίρως η γνώμη της Αρχής. Σύμφωνα δε με το άρθρο 43 του Ν.4624/2019, όπως αυτό αναθεωρήθηκε από το άρθρο 35 του Ν.5002/2022, οι διατάξεις του Κεφαλαίου Δ του Ν.4624/2019, ρυθμίζουν την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, περιλαμβανομένων της προστασίας από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας και της αποτροπής τους.

Με την παρούσα επιστολή καλούμε την ΑΠΔΠΧ και την ΑΔΑΕ να λάβουν πλήρη πρόσβαση στο Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος και αιτούμαστε να θέσουν σε εφαρμογή τις συμβουλευτικές τους εξουσίες, προκειμένου να γνωμοδοτήσουν από κοινού επί των διατάξεων του Σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος των Άρθρων 13 & 47 του Ν.5002/2022 για τη σύναψη συμβάσεων εκ μέρους κρατικών δομών για την προμήθεια λογισμικών ή συσκευών παρακολούθησης πριν την υιοθέτησή του.

Το Δ.Σ. της Homo Digitalis

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Σχετικές αναφορές του Ευρωπαϊού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Όπως χαρακτηριστικά έχει υπογραμμίσει ο Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων σε ανάλυσή του το 2022 [3] τα κατασκοπευτικά λογισμικά μπορούν να προκαλέσουν πρωτοφανείς κινδύνους για τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Επίσης, ο Επόπτης αναφέρει ότι η δυνατότητα πρόσβασης σε ιδιωτικές επικοινωνίες και συσκευές που παρέχουν τα μέσα αυτά, είναι σε θέση να επηρεάσουν την ίδια την ουσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και το γεγονός αυτό καθιστά τη χρήση τους ασύμβατη με τις δημοκρατικές αξίες, καταλήγοντας ότι απαγόρευση της ανάπτυξης και της εγκατάστασης κατασκοπευτικού λογισμικού στην ΕΕ θα ήταν η πιο αποτελεσματική επιλογή για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Επίσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με Σύσταση του το 2023 [4] έχει τονίσει ότι τι η παρακολούθηση με χρήση κατασκοπευτικού λογισμικού που δεν πληροί τις απαιτήσεις που ορίζονται στο δίκαιο της Ένωσης και στη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ αντιβαίνει στις αξίες που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ και των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη και, ιδίως, των άρθρων 7, 8, 11, 17, 21 και 47 αυτού, τα οποία αναγνωρίζουν τα συγκεκριμένα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές, όπως ο σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης, το δικαίωμα ιδιοκτησίας, το δικαίωμα στην απαγόρευση των διακρίσεων, καθώς και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και το τεκμήριο αθωότητας.

Συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «λαμβάνοντας υπόψη ότι:

- έχει επιβεβαιωθεί επίσημα ότι ένας βουλευτής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Ελλάδα και ένας έλληνας δημοσιογράφος έχουν πέσει θύματα υποκλοπής από την ελληνική Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ) και έχουν στοχοποιηθεί από το κατασκοπευτικό λογισμικό Predator,
- ένας πρώην εργαζόμενος στη Meta, ελληνικής και αμερικανικής υπηκοότητας, έπεσε θύμα υποκλοπής από την ΕΥΠ και ταυτόχρονα στοχοποιήθηκε από το κατασκοπευτικό λογισμικό Predator, η χρήση του οποίου είναι παράνομη σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο,
- σύμφωνα με δημοσιεύματα των μέσων ενημέρωσης, βουλευτές της αντιπολίτευσης και του κυβερνώντος κόμματος στην Ελλάδα, ακτιβιστές κομμάτων και δημοσιογράφοι εικάζεται ότι έχουν στοχοποιηθεί επίσης από το κατασκοπευτικό λογισμικό Predator ή έχουν πέσει θύματα συμβατικής υποκλοπής από την ΕΥΠ ή και τα δύο,

·η ελληνική κυβέρνηση αρνείται ότι έχει αγοράσει ή χρησιμοποιήσει το Predator, αλλά ότι είναι πολύ πιθανό το Predator να έχει χρησιμοποιηθεί από πρόσωπα ή για λογαριασμό προσώπων που βρίσκονται πολύ κοντά στο γραφείο του πρωθυπουργού,
·η ελληνική κυβέρνηση παραδέχθηκε ότι έχει χορηγήσει άδειες εξαγωγής στην Intellexa για την πώληση του κατασκοπευτικού λογισμικού Predator σε καταπιεστικές κυβερνήσεις, όπως της Μαδαγασκάρης και του Σουδάν,
·η ελληνική κυβέρνηση σε συνέχεια του σκανδάλου απάντησε με νομοθετικές τροποποιήσεις που μειώνουν περαιτέρω τα δικαιώματα του στόχου της παρακολούθησης να ενημερώνεται μετά την παρακολούθηση και εμποδίζουν περαιτέρω το έργο των ανεξάρτητων αρχών»,

κάλεσε την Ελλάδα «να:

·αποκαταστήσει επειγόντως και να ενισχύσει τις θεσμικές και νομικές διασφαλίσεις, συμπεριλαμβανομένων αποτελεσματικών εκ των προτέρων και εκ των υστέρων ελέγχων, καθώς και ανεξάρτητων μηχανισμών εποπτείας,

·ανακαλέσει επειγόντως όλες τις άδειες εξαγωγής που δεν συνάδουν πλήρως με τον κανονισμό για τα είδη διπλής χρήσης και να διερευνήσει τις καταγγελίες για παράνομες εξαγωγές, μεταξύ άλλων στο Σουδάν,

·διασφαλίσει ότι οι αρχές μπορούν να διερευνούν ελεύθερα και ανεμπόδιστα όλες τις καταγγελίες για τη χρήση κατασκοπευτικού λογισμικού,

·αποσύρει επειγόντως την τροπολογία 826/145 του νόμου 2472/1997, με την οποία καταργήθηκε η δυνατότητα της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ) να ενημερώνει τους πολίτες για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών· να τροποποιήσει τον νόμο 5002/2022 προκειμένου να αποκαταστήσει το δικαίωμα των στοχοποιημένων προσώπων στην άμεση ενημέρωση, κατόπιν αιτήματος, μόλις ολοκληρωθεί η παρακολούθηση, και να διορθώσει άλλες διατάξεις που αποδυναμώνουν τις διασφαλίσεις, τον έλεγχο και τη λογοδοσία,

·αποκαταστήσει την πλήρη ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος και όλων των αρμόδιων εποπτικών οργάνων, όπως ο Διαμεσολαβητής και οι αρχές προστασίας δεδομένων, και να σεβαστεί πλήρως την ανεξαρτησία της ΑΔΑΕ, ώστε να διασφαλιστεί η πλήρης συνεργασία και πρόσβαση όλων των εποπτικών φορέων και των φορέων επίβλεψης στις πληροφορίες και η παροχή πλήρους ενημέρωσης σε όλα τα άτομα που έχουν στοχοποιηθεί,

·διασφαλίσει ότι η ΑΔΑΕ μπορεί να δημιουργήσει ένα ηλεκτρονικό αρχείο ώστε να είναι σε θέση να εκτελεί το καθήκον της,

- διευκρινίσει επειγόντως την κατάσταση σχετικά με την κατάχρηση κατασκοπευτικού λογισμικού στην Ελλάδα, ούτως ώστε να μην υπάρχει καμία αμφιβολία όσον αφορά την ακεραιότητα των επερχόμενων εκλογών,
- αντιστρέψει τη νομοθετική τροποποίηση του 2019 που έθεσε την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ) υπό τον άμεσο έλεγχο του πρωθυπουργού· διασφαλίσει συνταγματικές εγγυήσεις και να επιτρέψει τον κοινοβουλευτικό έλεγχο της λειτουργίας της, χωρίς το πρόσχημα του απορρήτου των πληροφοριών,
- διασφαλίσει την ανεξαρτησία της ηγεσίας της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας,
- διασφαλίσει ότι το δικαστικό σώμα διαθέτει όλα τα αναγκαία μέσα και υποστήριξη για την έρευνα μετά την εικαζόμενη κατάχρηση κατασκοπευτικού λογισμικού και να κατασχέσει φυσικά αποδεικτικά στοιχεία για πληρεξούσιους, εταιρείες μεσιτείας και πωλητές κατασκοπευτικού λογισμικού που συνδέονται με μολύνσεις από κατασκοπευτικό λογισμικό,
- καλέσει την Ευροπόλ να συμμετάσχει αμέσως στις έρευνες, και
- απόσχει από πολιτικές παρεμβάσεις στο έργο του ανώτατου εισαγγελέα.»